تەکنیک و ئەزموونی گرافیکی وەلید ستی لە پێشانگایەکی شێوەکاریدا

سۆران ئیسماعیل

لە دوای ڕاپەڕینەکەی ١٩٩٠ ناوچەی کوردستانی باشوور جموجۆڵێکی فراونی لە بواره جیا جیاکانی هونەر و ئەدەب و ... بوارەکانی تری ڕۆشنبیری بە خۆوە بینی و لەنێو ئەم ناوەنده ڕۆشنبیرییانە بەش بەحاڵی خۆم چەند ناوێکی دیار و ناسراوی هونەری شێوەکاری هەبوو، بەڵام لە تاراوگە ژیانیان بەسەر دەبرد و نەم دەناسین و ئاشنایی هونەرەکەشیان نەبووم. یەک لەبەر ئەوەی من لە پاش ڕاپەڕینی ١٩٩٠ هاتمە نێو گۆڕەپانی شێوەکاری و هۆی دووەمیش ئەم کۆمەڵە هونەرمەندانەی لە دەرەوەی کوردستان دەژین لەبەر نەبوونی هەلومەرجێکی ڕەخساو بۆیان و ڕەوشی ئەوسای سیاسی و هەڵوێستی کوردانەیان بەرەو هەندەران ڕۆیشتن و کۆچیان کرد، ئیدی هێدی هێدی ناویانم دەبیست و شارەزای هەندێ لە کاره هونەرییەکانیان بووم. هەندێکیان بە سایەی گەرانەوەیان بۆ کوردستان و کردنەوەی پێشانگا لە شارەکانی هەولێر و سلێمانی-دهۆک.... هەندێکیشیان لە ڕێگەی ئامرازی بڵاوکردنەوەی وێنەی تابلۆکانیان لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکاندا. هەر بەیادی بیستنی پۆستەری کەڤاڵەکانیان لە نێو لاپەڕەی گۆڤارەکاندا، ڕۆژێکیان من و هونەرمەند «حەمید جەمال و ماجید نووری نووسەر» لە بەردەم (چایخانەی مەچکۆ) وەستا بووین، دیاربوو حەمید جەمال پرسی ناوێکی لە ماجید نووری دەکرد وەک پیشەی هەمیشەی گۆڤاری ڕامان زێتر پۆستەری کەڤاڵی هونەرمەندە ناوداره کوردەکانی تاراوگەی نمایش دەکرد و بایەخی پێ دەدا لە دیوی ژووروەوەی لاپەڕەی بەرگی یەکەم

داواکەشی ئەوە بوو بەدوای پۆستەری کەڤالّی هونەرمەند وەلید ستی بگەڕێن و بۆی بلاّو بکەنەوە هەر بۆ ئەوەی تۆیژە ڕۆشنبیرەکانی ئەم ناوچەیەش بیناسن، منیش نایشارمەوە لەگەلّ بیستنی ناوی هونەرمەند «وەلید ستی» بۆ یەکەم جار لەسەر زاری حەمید جەمال-ی شێوەکار بیستم و لام ناسرا، زۆر لە مەراقدا بووم لە یەک لە ژمارەکانی داهاتووی گۆڤاری ڕامان چاوم بەکارە هونەرییەکەی هونەرمەند وەلید ستی بکەوێت و لە شێواز و شێوەی ڕەسمکردنی شێوەکارییەکەی بزانم و تێی بگەم، بە دڵنیاییەوە دەڵێم ڕۆژێک لەڕۆژان ئەمجارە چاوەڕوانی ئەوە بووم کەڤالّەکانی ناوبراو ڕووبەڕوو لەنێو هۆڵێکی پێشانگا بنۆڕم و زێتر وردبمەوە نێو پێکهاتەی ڕەگەزەکانی تابلۆ و لە نزیکەوە و بە تێڕوانینێکی بەرجەستانە شارەزای تەکنیک و کەرەسەی بەکارهێنراوی ببم. ئەوەبوو تا ئەو ڕۆژەی ناوبراو لە دووڕەوە دەنگی هەبوو، بەلاّم ڕەنگی نەبوو، کۆپی کەڤالّەکانی هەبوو، بەلاّم ئەسلّەکانی نەبوو هەر تا ئەو ڕۆژەی لەنێو گەلەری کوردستانی شاری هەولێر بە هەردووکیان ئاشنا بووم و دوو دیوی یەک ماهییەتم بینی لە حەقیقەتی هونەر.

«هونەر بۆ هونەر» ئەمە فەلسەفەی قوتابخانەی پەرناسییەکان بوو.

«هونەرمەند ڕۆڵّەی میللەتەکەیەتی» ئەمەش گوتەی بیکاسۆیە لە نێوان ئەم دوو ڕایە دوو واتای جیاواز دەبینرێ و هەریەکەشیان لەسەر ڕێچکە و ژێدەری خۆی بەڕێوە دەچێت- سەبارەت بە وانەی لە سەر قوتابخانەی هونەر بۆ هونەر کار دەکەن پێوەندیان بە هیچ یاسا و ڕێسایەکی کۆمەڵگا نییە و خۆ بە ئایین و بوارەکانی ئابووری و ڕامیاری نابەستێتەوە تەنیا مەبەستیانە لە پرۆسێسی گەیاندنی کارێکی هونەری بەدیوە جوانییەکەی و ئایدیا مرۆییەکەی گوتارەکەیان بگەیەنن و تەنیا بۆ ئامانج هەوڵ دەن تا داهێنانێکی پوختی هونەری لێبکەوێتەوە. لەلایەکی دیکەش ئەوەی بیکاسۆ باسی لێوە دەکات هونەری هونەرمەند بۆ کولتوور و لایەنە کۆمەڵایەتی و ژینگەی دەوروبەرەکەی دەبەستێتەوە و هونەرمەند کاتێک بیری بۆ بابەتێکی هونەری دەچێت تێکهەڵکێشی کێشە و بیرەوەرییەکانی لایەنی دەروونی ناخ و دەرەکییەکانی کۆمەڵگایەکەی دەبێتەوە بە مانا هونەرییەکەی. لە نێوەندی ئەم دوو باسەدا و تێکهەڵکێش بە یەکتر لە دۆزینەوەی شێوازێکی تایبەتمەند بەکارکردنی هونەریانەی هونەر فەلسەفەیەکی تایبەت بەتێڕوانینی هونەرمەند وەلید ستی دەسازێ لە بارەی زمانی هونەری شێوەکاری-ئەمەش بە هونەر گەیاندنی کولتوورەکەیەتی بەشێوەیەکی هونەری مۆدێرن. کە دەکرێت هەر کەسێ لە مرۆڤی ئەم سەردەمە خۆی لە نێو فەلسەفەیەکی دیاریکراوی هەڵبژاردەی بابەتەکەی بدۆزێتەوە و ببێتە یەکێک لەو کاراکتەرە فیگەرەی کە بە ئادەمیزاد بەخشیوە شەکەت و ماندوو کە بە دەستی زەمان داخ کراون و دەنالّێنن. ئەگەر بێتوو بابەت وەک زادەی عەقلاّنییەت بڕەوێتە نێو کەڤالّەکانی هونەرمەند «وەلید ستی» ئەوا ئەو دەمە هەموو ئاماژەکان ئەوە دەسەلمێنن کە ناوبراو زێتر بەرکەوتی واقیع دەبێت و ڕاستەوخۆ دەرک بە بابەتە زەقەکان دەکات و کەمتر ئاوێزانی وەهمی هەستەکانیەتی و بەلّکو لەنێو ئەفسانەیەکی زۆر واقیعانە خەملّێندراوە، ئەو ئەندێشە و خەیالاّنەی کە بەسەر دیاردەکانی دەوروبەر هەیەتی ناهێلّێت بگاتە سەرووی واقیع و میتافیزیقەت مامەڵە لەگەلّ فەلسەفەی چەمک و موفرەداتی شکلّەکان ناکات، بەلّکو من زێتر لە هونەرێکی «ئێکسپێرشنیزمی-ڕیالیزم» دەبینم-واتا لە

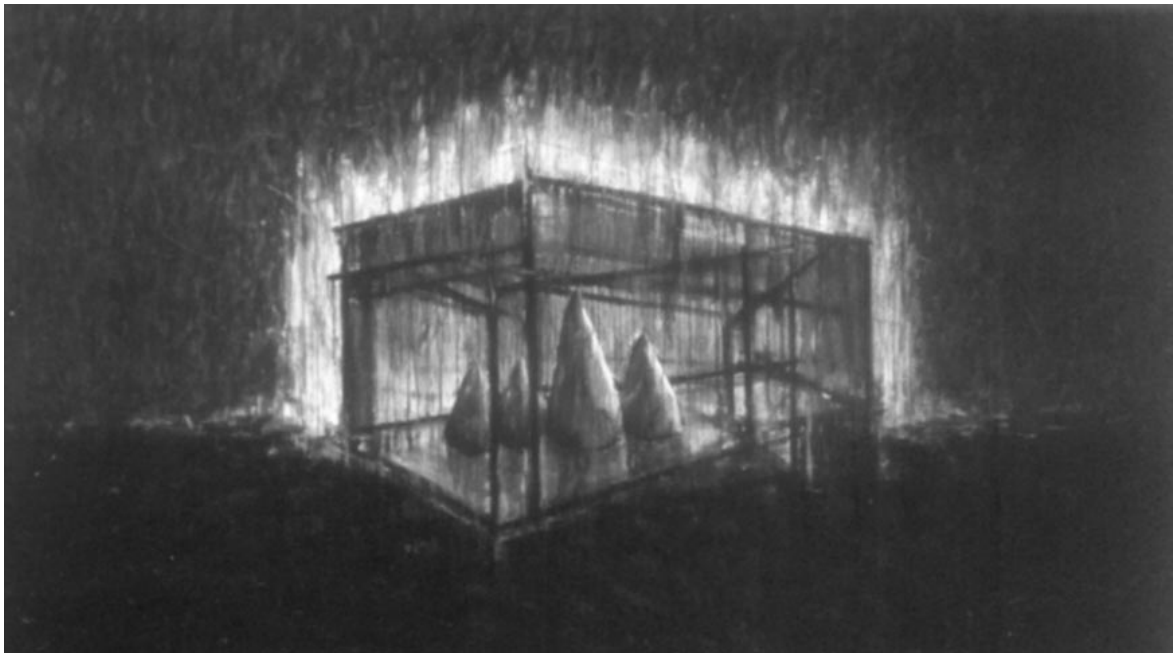

بارەی تەرحی بابەتەکانی لە شێوازی گوزارەیەکی واقیعبینیانە ئەنجامی داون. هەروەها لە ڕووی شێوازنامەی هونەرمەند لە یەک میتۆدۆی کارە هونەرییەکاندا دووبارەکردنەوەی بەکارهێنانی فۆرمیولای بەرد هەر جارەی بە کۆژمێکی جوواڵێنراو و تەرحێک دەبیسترێ لە چەند فۆرمێکی فرە ئاراستەییدا بێجگە لەمەش بە ئەبستراکتیکردنی ئادەمیزاد لە بەرگەکەی و دیکۆرێشنەکەی و نیشاندانی لە ئەنەتۆمییەکی ڕووت و بەشداری پێکردنی لەگەڵ فیگەرەکانی بەرد بۆ خۆی ئیزافەیەکی تری ناسینەوەی شێوازی کارکردنی هونەرمەند (وەلید ستی)ی نیشان دەدات لەنێو تێکڕای هەریەک لە تابلۆکانی نێو پێشانگاکە ئەگەر بمانەوێت پیاسەیەک بەنێو قاوشی هۆڵەکەدا بکەین و لەبەردەم سووچێکی هۆڵەکە بوەستین بەرامبەر پەیکەرێک لە شێوەی ئەندازەی هەرەمی دامەزراو شرۆڤەی بیرۆکەی هونەرەکە بکەین دوای ئەوە لەتەک کارەکە لەبان دیوارەکە ئەوە بخوێنیتەوە کە دەڵێ: ئەو کەسەی حەز بکات دەتوانێت بەردێک بۆ خۆی ببات، ئەمەیش دوای ئەو تەعبیرە دێت کە لە پرۆسەی ئەو کارە ئینستە لێشنەی ناونراوە «چاڤێ تە لێ بێت»- بێگومان ئەم پرۆسە فیکرییەی وەلید ستی زۆر مانا و ئامانج لە خۆ دەگرێ، پوختەی ئەنجامگەیاندنی پەیکەرەکەی پێکهاتەی ژمارەیەکی زۆر لە بەرد بە ڕێژەی (٥٠٠) دانە دەبێت بە جۆرێک چاککراون کەقەبارەی ٥×٦×٩ سم دروست کراون، ڕەنگی کوتڵەی بەردەکان سپی دەردەکەون بەرگێکی نایلۆن لەسەر هەڵکێشراوە و لەسەر ڕووکەشی بەردەکە چەند ژمارەیەک نووسراون کە ئەمانەش لای هونەرمەند وەلید ستی هێمایەکن بۆ نیشتەجێبوون و هەروا واژەی خۆی لەسەر لێداون و دیارە بەم کرداره نووسینەشی لەسەر ڕووکەشی بەردە سپییەکان جۆرە جوواڵەیەکی نەرمی هارمۆنی بەخشیوە بە ڕەقێتی بەردەکە و جگە لەو مەبەستەش کە لای هونەرمەند پشتە و ڕاست کراوەتەوە بە هۆی پێدانی نووسراوە هێماکانی سەری. با بێینەوە سەر باسی مەسەلەی «چاوت لێ بێت» و «ئەو کەسەی حەز بکات بەردێک هەڵبگرێ» لێرەدا نهێنی وردەکاری لە ئامانجی سەرەکی هونەرمەند لەوەوە سەر هەڵدەدات کەوا ناوبراو داوا لە بینەر و هەڵسوکەوتی جەماوەری نێو پێشانگا دەکات کە ئەوەی بەرچاویان پرۆژەیەکی هونەرییە پێ بزانن جیاواز لە بواری (موکەعەبات) ئەمە ئەو خانوو و تەلار و کەلاوە نییە بە هەوەسی خۆتان تێکی دەن و بیرمێنن، هونەرمەند هەوڵ دەدات لە ڕێگەی ڕێکخستنی نیزامی یاسایی هونەرێتی پەیکەری ئەم بناغەیە پێک بهێنێت و هەر بە سایەی یاسایەکی جواننناسانەی هونەرییەوە بڵێ بۆت هەیە تەنیا

پاچەیەک لە پێکهاتەی جوانی ئەم پەیکەرە ببەیت و بەشدار بیت لە شێوەیەکی تری پێکهێنانی پەیکەری جوانی و ئاوەدانی جێنیشتەی ئەویش هەر لە رێگەی هونەرەوە. لەمەوە نزیک ئەو قەناعەتەی هونەرمەند دەبینەوە کە لە رێگای ئەم کرداره دوو بەرژەوەندی هاوبەش کراو لە نێوان خۆی و بینەران دەسازێنێ. یەکەمیان بیرەوەری هونەری خۆی لە رێگەی ئەم بەردانە بە دیاری دەبەخشێتە بەرامبەرەکەی و نرخ و بەهایەک بۆ هونەرەکەی جێ دێلێت.

دووەم: ئەم پاشماوە زۆرەی بەردانە لە خۆی رزگار دەکات لەجێ کردنەوە و پاراستنی قوتاری دەبێت و بارسووکییەک بۆ کێشەی جێ کردنەوەی کارەکانی دەکات. ئەوەی دەمێنێتەوە تەنیا جێماوەی یادەوەرییە هونەرەکەیەتی هەم لە نێو فەزای ئەم هۆڵە و هەم لە زەینی بینەران. بە مانایەکی دی ئاسان گەیاندنی مەبەستی ئامانجی هونەرمەند ئەوەیە، پەیکەرێک لە ماتریالییەتی فۆرمی بەرد لە شکڵییەتی هەڕەم پێک بهێنێت و بە شێوەیەکی بەرجەستەیی بەردەست تێڕوانینی چاوی بینەر بکات و پاشانیش موجەردی بکات لەو پێچوونەی پێشتری خۆی، لە رێگەی بوونی بەڵگەیی هەر بەردێک لای جەماوەر سەر لەنوێ لە نێو خەیاڵیان بە پرۆسەیەکی گواستنەوەی فیزیکییەتی کەرەستەی ئەبستراکت بۆ فیزیکییەتی کەرەستەی واقیعی ئەم پەیکەرە هەرەمییە سەر لەنوێ دروست دەکاتەوە. سەبارەت بە خاسیەتی تەکنەلۆژیای بەرد جۆرە فیزیکییەتێکی جیۆلۆجی خۆی هەیە و جیاواز لە خاسیەتی تەکنەلۆژیای جام و چوار چێوەی شووشەی پارێزراوی سەر تابلۆکانی ئایا ئەم بە بەرگ خستنی سەر کەرەستە ماتریالییە تابلۆکانی دەبێت هیچ کاریگەرییەک بەسەر بڕینی تێڕوانینی بینەر بۆ سەر ناوەرۆکی بابەتی کەڤاڵەکان کاردانەوەی نەبێت و ئەم دوو بەرە لەگەڵ یەک دەسازێنن. ؟ ئاشکرایە چاککردن و دروست کردنی ئەم تابلۆیانەی هونەرمەند لە دەرەوە ئەنجام دراون و پاشان لەبەر ئاسان کاری گواستنەوەی بۆ کوردستان بە تەکنیکێکی سادەی ماتریاڵ ئەنجامی داون، بەڵام لێرە پرسیارێک دێتە ئاراوە ئایا پەیامی هونەرمەند وەلید ستی کە لەو فەلسەفە و فیکرەی بەردانە سەرچاوەی گرتووە نەدەکرا هونەرمەند بیخاتە ژێر رکێفی پرۆسەگەراییەکی زەخمی-ماتریالییەت و ڕاستەوخۆ مامەڵەی لەگەڵ فۆرمەڵەکردنی شکڵییەت و ڕەسەنایەتی بەرد بکردایە و بە تەکنیکێکی چڕ و پڕتری بابەت بنووسیایە ئەو کاتە بە گوێرەی مەبەستی خۆی هەڵسوکەوتی لەگەڵدا بکردایە، ئەگەر چی ئەوە ڕایەکی کەسی خۆمە وەک پێشنیارێک دەخەمە بەردەم کارەکانی هونەرمەند «وەلید ستی».

هەر لەگەڵ پرسیار کردنی خۆمم ئایا دەکرێ بڵێین شێوازی کارکردنی هونەرمەند هەر بەم شێوە بریتییە لە بەکارهێنانی کەرەستەی ماتریاڵی و تەکنیکی سادە گوزارە کردنێکی بەهێز و پڕ واتا لە ڕواتی فیگەرەکان

یانیش هۆکەی تەنیا ئاسانکاری و سانایی لە ڕێگای گواستنەوەی تابلۆکانیەتی بۆ هەر شوێنێک مەبەستی بووبێت بۆ کردنەوەی پێشانگا. جارێکی تریش دێمەوە سەر باسی وردەکاری لێکۆڵینەوە و ڕاڤەکردن لەو شەش کەڤالآنەی لێک نزیک دانرابوون لە ڕووی قەبارە و مانا و تەکنیک و کەرەستەی شێوازی کارکردنی زێتر هاوشێوەی یەکترن بەراورد لەگەڵ کەڤالەکانی تر، هەروا لە ڕێگای چەند قۆناغێکەوە تەواوکەری یەکترن و دوو فیگەر فەزای تابلۆی تەواو پڕ کردووە هەرجارەو لە جووڵە وەزعییەتێک ڕوانگەی بینگەی ڕوانین دەڕەخسێنێ. لە نەخشەیەکی هیلکاری و بەکارهێنانی کەرەستەی وەک بۆیەی ئەکریلک و بە شێوازی چەندین سالەی ئەزموونی گرافیک ئەنجامی داوە. لەسەر کاغەزی ئارت پێپێپەر کە لای ئێمە بە وەرەقەی (زەرف) وەسف دەکرێ. ئەگەر ئەو کۆمەڵە تابلۆیانە بێتو وەک بابەت بە قوواڵای مانا لێک بدەینەوە، ئەوا گۆمی گوزارە لە دیوی فۆرم و ناوەرۆک دەبینرێ. لە دیوی دەرەوە یەک فیگەری ئادەمیزاد و یەک فیگەری بەرد لە هەر شەش دانە تابلۆکان لە ڕووی ڕووخسار و شکڵ و تەشریحی فیگەرەکان هەمان دارشتن لە شێوە، تەنیا وەزعییەتی جووڵەکانیان نەبێت، بارهەڵگری بەردەکە بە پێی توانای خۆی خستوویەتیە باوەشی و ئاستێکی یەکسانی پێداوە دەمێک لەسەر شانیەتی و دەمێک لەسەر پشتیەتی و بە لاتەنیشتیش ڕایگرتووە، ئیدی لێرە بەخشینی مانا فەرزی سەر بەردێکی بێ گیان و ستیل دەبێت و کەمتر مانا لە ئادەمیزادێکی گیانلەبەر دەبینرێ. لێرەدا ئەو پرسیارە دێتە پێشەوە ئایا بەرد کۆیلەی ئادەمیزادە یان ئادەمیزاد بووەتە کۆیلەی. یانیش دەکرێ نزیک فەلسەفەکەی سیزیف ببینەوە و لەسەر تاکی کورد پەیڕەوی بکەین، ئیدی لێکچوونێکی زۆر لەم فەلسەفەی کارانەی هونەرمەند (وەلیدستی) لەگەڵ فەلسەفەی «سیزیف» دێنە یەک ڕێی، پێدەچێت ئادەمیزادی ئەم سەردەمە بە تایبەت مرۆڤی کورد هەمیشە لە هەوڵ و تێکۆشاندایە بێ وچان ڕەنجی بەبا دەچێت. کێشەکان لەبار قورسییەکی زۆر گراندان وەک قورسی ئەم بەردانە بەسەر شانی مرۆڤەوەیە و هەوڵی دەرباز بوونی دەدات، بەڵام دواجار دێیتەوە سەر هەمان بارودۆخ و ڕۆژانە ئەم کرداره دووبارە دەبێتەوە.